

Категорія «принцип взаємності» (3,42%) має два полюси відповідно до різних вихідних позицій, які визначають, що є первинним – «очікуване та бажане ставлення до себе» чи «фактичне ставлення до себе». Тобто я ставлюся до інших людей так, як ставляться до мене, або так, як хочу, щоб ставилися до мене. Тут відбувається конфлікт «мрії» як хочу, та фактичного ставлення «як бачу». Правила, в яких первинною є оцінка ставлення людей до власної особи, становлять 26,47% щодо категорії «принцип взаємності». Такі правила спираються на принцип «як до мене, так і я до інших»: «треба ставитися до людей так, як вони до тебе», «око за око, зуб за зуб», «я поважаю і люблю тих, хто поважає і любить мене», «відповідай людям добром на добро» тощо. 73,53% правил спираються на бажане ставлення до себе: «стався до інших так, як хочеш, щоб вони ставилися до тебе», «зроблю щось приємне для людини, щоб вона могла зробити щось приємне для мене», «будь добрим зі всіма, щоб із тобою були теж добрими», «що посієш, те й пожнеш», «не роби ближньому погано, якщо не хочеш, щоб він з тобою вчинив так само», «будь відвертим і з тобою будуть відвертими» тощо. 67,65 % правил – це варіація прислів'я «стався до людей так, як хочеш, щоб вони ставилися до тебе».

У процесі аналізу «правил життя» було виділено також категорії «самостійність і незалежність» (3,12%), «вихованість і культурність» (2,62%), «упевненість у собі» (2,32%), «доброзичливість і толерантність – ворожість та інтолерантність» (2%), «ставлення до батьківщини, мови та нації» (1,92%), «правила поведінки» (1,71%), «ставлення до рідних» (1,41%), «ставлення до релігії/віри» (1,21%).

10,08 % правил, названих учнями, які навчаються в школах з українською мовою навчання, належать до категорії прецедентних текстів. Прислів'я учні розуміють як особистісні конструкти, що транслюються культурою, і, на думку В.Ф. Петренка, фіксують та описують фрагменти картини ідеального світу.

Таким чином, ціннісний компонент мовної картини світу учнів представлений такими тематичними блоками: цінності моралі (чесність, добро, вміння вибачати, моральні заповіді), досягнення цілеспрямованості / сили волі (мета, досягнення, сила духу, прагнення, мрія, рішучість), оптимістичне та легке ставлення до життя. Цінними для молоді є освіта й навчання, ставлення до батьків (домінування орієнтації на слухняність і цінність батьків), ввічливість/повага, дружба, вміння залишатися особистістю, розсудливість. У стосунках з оточуючими учні керуються принципами недовіри, взаємності, орієнтації на допомогу.

У результаті дослідження підтверджено гіпотезу щодо прецедентних текстів, які існують у свідомості представників одного соціокультурного середовища та відображають єдність картини світу її носіїв. Серед прецедентних текстів, що найбільше актуалізовані у свідомості учнів, можна виділити прислів'я «довіряй, але перевіряй» і «стався до інших так, як хочеш, щоб ставилися до тебе», а також біблійні заповіді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бардина Н. В. Языковая гармонизация сознания. – Одеса: Астропринт, 1997. – 272 с.
2. Вопросы социальной и этнической психологии: сборник научных трудов/ Под ред. докт. филол. наук, проф. Ю. В. Красикова; Сев.-Осет. гос. ун. –т. Владикавказ: Изд-во СОГУ, 2001. 138 с.
3. Гачев Г. Д. Национальные образы мира М. – 2002, 413 с.
4. Губко Олексій Психологія українського народу: Наук. дослідж. : В 4 кн. – К.: ПВП «Видруга», 2004 – Кн. 1 : Психологічний склад праукраїнської народності. – 400 с. Іл. – Бібліогр.: с. 365-398
5. Мельникова А. А. Язык национальный характер. Взаимосвязь структуры языка и ментальности. – СПб.: Речь, 2003. – 320 с. (Психологический практикум)
6. Панькин А. Б. Формирование этнокультурной личности: Учеб. Пособие/ А. Б. Панькин. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2006. – 280 с. – (Серия «Библиотека педагога-практика»)
7. Слобин Дэн, Гин Джудит Психолингвистика/ Д. Слобин. Психолингвистика. Хомский и психология./ Д. Грин: Пер с англ. / Под общ. ред. и с предисл. А. А. Леонтьева. Изд. 2-е, стереотипное. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 352 с.
8. Шмелев А.Д. Ключевые идеи русской языковой картины мира и межкультурная коммуникация // Культура народов Причерноморья. – 2003. – N37. – С. 8-11 – рус.
9. Яковлева Е. С. Фрагменты русской языковой картины мира (модель пространства, времени и восприятия) М.: Гнозис, 1994. – 343 с. (Язык. Семиотика. Культура).

В. В. Лемещенко (Мелитополь)

HUGH MACDIARMID AS THE INSPIRER OF THE “SCOTTISH LITERARY RENAISSANCE”

C. M. Grieve, best known under his pseudonym Hugh MacDiarmid, is credited with effecting a Scottish literary revolution which restored an indigenous Scots literature and has been acknowledged as the greatest poet that his country has produced since Robert Burns.

When Hugh MacDiarmid began writing in the 1920s, it was precisely the sense of a new dispensation, an urgent need to write Scotland into the new century that motivated him and many of his contemporaries – in music, painting, sculpture and literary and cultural criticism. This was the period MacDiarmid named “The Scottish Literary Renaissance” [5, p. 4].

His early poetry collections, *Sangschaw* (1925) and *Penny Wheep* (1926), rejected the English language, opting instead for verse composed of short lyrics composed of synthesized diction of lowland Scots dialects. MacDiarmid’s abiding interest was language, particularly its aural qualities. When he became the leading figure in the Scottish Renaissance of the twenties, he encouraged others to write in the eclectic Scots tongue. Those times it had become unfashionable to write in any form of Scots. But MacDiarmid and a number of his contemporaries like Lewis Grassie Gibbon and William Souter, began to reclaim it [1, p. 3].

To write in Scots was an act of faith, which MacDiarmid called “an experience akin to religious conversion”. Moreover, he used Scots, as David Daiches explained, not as an alternative to English; he used it “for effects which are unobtainable in English”. MacDiarmid said about the aesthetic values of Scots:

“One of the most distinctive characteristics of the Vernacular, part of its very essence, is its insistent recognition of the body, the senses. This explains the unique blend of the lyrical and the ludicrous in primitive Scots sentiment. The essence of the genius of our race is, in our opinion, the reconciliation it effects between the base and the beautiful, recognizing that they are complementary and indispensable to each other” [4].

Thus, the main purpose for Hugh MacDiarmid was to breathe new life into Scots language, that's why he tried to create new literary variant of it, which he called Braid Scots or Synthetic Scots. He used these definitions specifically to mean a synthesis, or bringing together, of all the various dialects of Scots – from Shetland and Orkney in the far north, through the Highlands and the Western Isles, to the central lowlands to the borders. Each area has a slightly different way of speaking, different words have come into use and been forgotten, some words are common to all areas of Scotland, many are only found in one or two areas:

Insular Scots: fidge – has begun to move anxiously;

Mid Scots:

–*Central Scots*: danders – sweets, goams – gazes stupidly;

–*East Mid Scots*: awa – away, lowsed – free;

–*West Mid Scots*: blinterin' – gleaming, dirlin' – vibrating, ettle – attempt, lozen – window-pane;

–*South Mid Scots*: chitters – trembles, kittle – exciting, tricky;

Northern Scots:

–*North East Scots*: brent broo – wrinkled brow, drush – refuse, jaw – spurt;

Southern Scots: couthie craturs – smug creatures;

Ulster Scots: jaups – splashes.

Common words of Scots language: abies – except; abune – above; a'e – one, single; aiblin – perhaps; allevolie – at random; anent – concerning; ava' – at all; ayont – beyond; begood – begun; benmaist – inmost; biggin' – building; braw – fine; claith – cloth; daur – dare; din – done; e'en – even; een – eyes; eident – eager; fug – moss; gin – if; gie'in' – giving; gey – near; Gudekens – Godknows; hae't – have it; haud'n – held; heich – high; het – hot; hings – hangs; hod'n – hidden; ilk ane – each one; kennin' – knowing; laich – low; lift – sky; morn – tomorrow; ocht – ought; starns – stars; thaim – them; unco – strange; whasae – whosever; whatna – what kind of, whatever, whichever; wo' – the wall; 'yont – beyond; yill – ale; wunds – winds; yett – gate.

MacDiarmid also used in his poems a great number of words, which were forgotten in his motherland and were replaced by English ones. He drew on memory and external sources, such as the archaic language of the Makars (Scotland's late medieval balladeers), to create his own version of Scottish national language. With a great deal of research MacDiarmid brought them all under the one, broad umbrella of Scots [1, p. 4]:

–Pre literary Scots (14 century): doup – backside; skrymmorie – frightful and terrific; tyauvin' – struggling; throngs – crowds;

–Early and Middle Scots (15-16 centuries): cullage – genitals; hotch – swarm; jouk – dodge; joukin' – dodging; lourd – heavy; reid – red; reistit – dried; waesucks – alas;

–Modern Scots (17-18 centuries): cairney – small cairn; kyth – appear; scunner – disgust; tousie – tousled.

The Scots language offered MacDiarmid, “an inexhaustible quarry of subtle and significant sound,” and was the only language that could capture a unique Scottish sensibility, a notion central to the Scottish Renaissance [4].

It was a language that stood for the whole of Scotland and was intended to banish the cosy image of Scotland (heather and hillsides, bonnie lochs and rosy-cheeked lassies) that had flourished in sentimental poetry and mawkish prose in the nineteenth century, and bring Scotland’s literature into the modern world.

His best work is to be found among his earliest poems, a group known as the ‘early lyrics’, which were published in two collections, *Sangshaw* (1925) and *Penny Wheep* (1926). Within *Sangshaw* is MacDiarmid’s first Scots lyric poem, “The Watrgaw” (first published in 1922) as well as “The Bonnie Broukit Bairn”, “Crowdieknowe” and “The Eemis Stane”, while *Penny Wheep* includes “The Love-sick Lass”, “Empty Vessel” and “Focherty”. In these short lyrics, MacDiarmid managed to fuse the language and rhythms of the oral ballads and sense of the older poetic traditions of Dunbar and Burns with the awareness of contemporary directions in modernist European literature, creating rich, symbolic poetry which heralded the reawakening of Scottish literature, and remains as fresh and vivid as at its first appearance.

MacDiarmid’s Scots poems brought Scotland to the forefront of modern concerns. In a poem such as “The Bonnie Broukit Bairn”, for instance, the Earth seems to spin in a godless universe, a space brilliantly filled by MacDiarmid with a unique Scots atmosphere:

*Mars is brow in crammasy,
Venus in a green silk gown,
The auld mune shak’s her gowden feathers,
Their starry talk’s a wheen o’ blethers,
Nane for thee a thochtie sparín’,
Earth, thou bonnie broukit bairn!*

[3, p. 25]

“The Watrgaw” is an ambiguous lyric, with its cold imagery, “yow-trummle” “weet forenicht” and “on-ding” (or “downpour”) and the suggestions of death as well as cold are present in the image of a smokeless chimney. Death (and atheism) are also evident in the speaker’s chilling remembrance, “An’ I thocht o’ the last wild look ye gied / Afore ye died”. Ultimately, the poem raises more questions than it answers and, while it has been interpreted as portraying the death of MacDiarmid’s father, it remains essentially private in nature [1, p. 6].

MacDiarmid continued his Scots lyrics with “A Drunk Man Looks at the Thistle” (1926), a long dramatic monologue which is considered to be his finest extended work. The “Drunk Man” is a complex poem and many editions exist, the best of which is Kenneth Buthlay’s 1987 edition which provides extensive commentary and notes, leading the reader through MacDiarmid’s often opaque use of language. Throughout the 2685 lines of the poem, the drunk man finds himself

lying on a moonlit hillside staring at a thistle, which, jaggy¹⁵ yet beautiful, encapsulates the divided Scottish self. Through his inebriation, he considers his national flower, and, speaking aloud in a style close to the modernist "stream-of-consciousness", muses on the fate of Scotland as nation, on the human condition, and through these, on his own concerns and fears. The depth and complexity of the drunk man's ruminations remind us of the phrase "in vino veritas", a notion interpreted by MacDiarmid's protagonist with the line, "there's nocht sae sober as a man blin' drunk"^{and}.

Thus, Scotland and its history, its people were one of the main themes in MacDiarmid's poetry. He touched a lot of unknown pages of Scottish past and present:

*Edinburgh Castle or the fields
O' Bannockbum or Flodden
Are dernin' wi' the miskent soul,
Scotland sae lang has hod'n.*

[3, p. 99]

His heart was full of love and pride of his great Motherland. He couldn't exist without Scotland. It was in his thoughts, in his accomplishments; it was the main force in his whole life. Scotland gave him power to live, to love, to struggle and to win. He wrote:

*Is it alive or deid? I show
My hert - wha will can see.
The secret clyre in Scotland's life
Has brust and reams through me...*

[3, p. 99]

*...And "Puir Auld Scotland" bleat wi' pride,
And wi' their minds made up to bide
A thorn in a' the wide world's side...*

[3, p. 198]

*Is Scotland big enough to be
A symbol o' that force in me,
In wha' s divine inebriety
A sicht abune contempt I'll see?
For a' that's Scottish is in me...*

[3, c. 91]

MacDiarmid spent much of the 1930s cut off from mainland cultural developments on the Shetland island of Whalsay, but he continued to write groundbreaking and stylistically innovative poetry, as well as extensive journalism in which he explained his vision for a Scottish renaissance that was both cultural and political. Central to this vision was his belief that the Scottish psyche could not be adequately expressed in the English language alone, and that to develop and write in a synthetic Scots was the only way to achieve a coherent national voice. This was complimented in the 1930s and 1940s when he emphasized the significance of the Scots language in Scottish literature and life.

ЛІТЕРАТУРА

1. Clark C. Hugh MacDiarmid / C. Clark. – E., 2003. – 12 p.
2. Concise Scots dictionary / [Edited by M. Robinson]. – E.: Edinburgh University Press Ltd, 2005. – 483 p.
3. MacDiarmid H. Selected poetry / H. MacDiarmid. – New York, 2008. – 280 p.
4. Plath S. Hugh MacDiarmid / S. Plath // Available at: <http://www.poetryfoundation.org/bio/hugh-macdiarmid>
5. Riach A. What is Scottish Literature? / A. Riach. – E.: ASLS, 2008. – 26 p.

О. М. Туркіна (*Запоріжжя*)

КОНЦЕПТУАЛЬНО-МОВНА КАРТИНА СВІТУ В ПРОЕКЦІЇ НА ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКУ КОНЦЕПТОСФЕРУ

До опису концептуальної картини світу зверталось багато лінгвістів. Вони вивчали співвідношення концептуальної та мовної картин світу, демонстрували, як мовна картина світу лише частково відтворює концептуальну, а також виявляли співвідношення між індивідуальним і колективним в концептуальній картині світу. Водночас у дослідженнях концептуальної картини світу є багато аспектів, які потребують уточнення. По-перше, концептуальна картина світу представляється у вигляді статичного утворення, яке формується сукупністю концептів. По-друге, залишаються невивченими складники концептуальної картини світу конкретної епохи. По-третє, недостатня увага приділяється розвитку колективної свідомості, яка збагачується шляхом наповнення концептів новим змістом і визначає подальшу динаміку концептів, що розвиваються. По-четверте, недостатньо вивчений взаємозв'язок між концептуальною та мовною картинами світу.

Актуальність поставленої проблеми зумовлена тим, що в ідіостилі письменника не тільки доповнюється й поглиблюється цілісний образ, закріплений у концептуальній картині світу, а й відбувається трансформація відображених у мові культурних (духовних) концептів. Концептуальна картина втілює істотні властивості світу, які людина осягає у вигляді національно-специфічних концептів під час взаємодії з довкіллям [11, с. 21; 9, с. 6, 35]. Ідіостиль письменника освоює концептуально-мовну картину світу, яка інтегрується в концептуальну через індивідуальний відбір мовних засобів.

Мета нашої статті полягає в обґрунтуванні взаємодії концептуально-мовної картини світу з індивідуально-авторською.

Більшість лінгвістів вважають, що концептуальна картина світу є ширшим поняттям ніж мовна картина світу. Перша містить інформацію, представлену в поняттях, у той час як в основу другої покладені знання, що закріплені в семантичних категоріях і семантичних полях [12, с. 139]. Можна сказати, що концептуальна картина світу – це система уявлень, знань людини про навколишній світ, ментальне відображення культурного досвіду нації, мовна ж картина світу – її мовна репрезентація. Однак концептуальна